

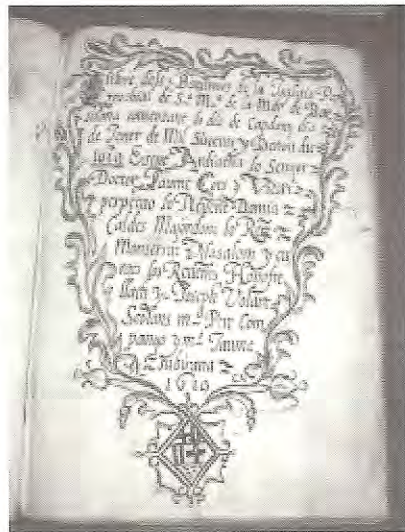
# La recerca en els arxius, «*experiència apassionant*»

SOFIA GARÇON I PEYRÍ

Quan em demanaren si podia escriure un article sobre la meua experiència i troballes en la recerca genealògica, vaig sentir un rebombori de sensacions, de sorpresa, d'espant, d'emoció...!

Com jo no sóc cap experta ni tinc cap especialització en aquesta disciplina, us prego que sigueu benèvol: de cap manera no pretenc ensenyar ni guiar ningú. Aquestes ratlles volen ser més aviat un resum del que he fet, més bé o més malament, i del que he trobat, en part, al llarg d'aquests anys en els diferents arxius que he visitat. He cregut més apropiat de centrar-me només en els de la ciutat de Barcelona, ja que són els que conec millor. Així i tot, esmentaré alguns arxius foranis i que es poden consultar per Internet. No faré referència als registres civils, atès que tothom en coneix el funcionament. Em consta que em deixo molts altres arxius, però no puc parlar d'allò que no conec.

Tot començà quan ara fa uns quatre anys morí la meua àvia. Ella era la que preservava la memòria familiar: conservava documents (passaports, certificats de baptisme, defunció, matrimoni, títols, testaments, cartes familiars, fotografies...) del segle XIX fins ara i, sobretot, recorda-



Arxiu Diocesà Llibre de Baptisme  
Santa Maria del Mar 1619-22



*Cambreta de llibres antics a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*

va totes aquelles anècdotes i fets que li havien explicat de petita i no surten reflectits en cap document.

D'aleshores ençà he tingut la sort de tenir temps per a poder-me dedicar a dur a terme una recerca que m'ha permès verificar, o no, les dates i les dades que teníem. Tot fou començar i, com suposo que deu haver passat a molts de vosaltres, no vaig poder parar!

La meva recerca s'inicià, de manera una mica irregular, l'any 2001. Després d'anar al llarg d'aquell any a tres arxius de fora de Barcelona—l'Arxiu Parroquial

de Sant Pere de Reus, l'Arxiu Parroquial de Tàrrrega i l'Arxiu Històric Comarcal de Puigcerdà (aquest darrer visitat de manera intermitent els estius)—vaig decidir començar més seriosament i organitzada.

Així, doncs, la meva opció fou consultar l'Arxiu Municipal Administratiu de Barcelona. Només d'arribar-hi, vaig escriure el nom i el document d'identitat i vaig omplir una butlleta pels llibres que hauria de demanar (sembla ser que actualment només es poden demanar un total de vuit llibres). Vaig demanar els índexs dels llibres de naixements (que comencen l'any 1841), els de matrimonis (que comencen el 1844) i els de defuncions (que comencen el 1836), i vaig anar apuntant a la llibreta tots els cognoms que m'interessaven amb el número de referència, l'any i el foli per a poder consultar després els llibres on consta la informació i que conserven en el mateix arxiu. A part de l'emoció que suposa trobar els teus avantpassats, vaig tenir la sort de trobar en algunes defuncions el nom del notari on havien fet testament. Això em permeté de tenir dades per a poder anar a un altre arxiu de Barcelona, l'Arxiu Històric de Protocols (al Col·legi de Notaris). Dins els naixements vaig trobar la parròquia on havien estat batejats. Si hi havia sort

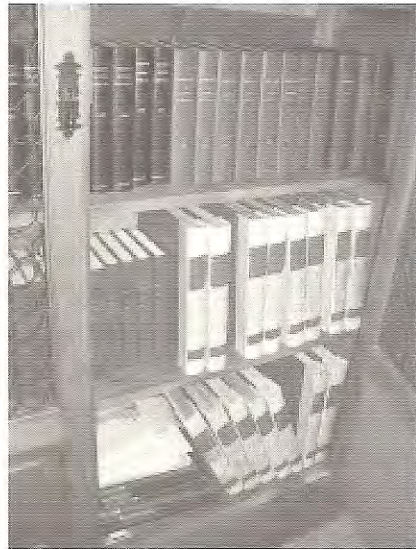


(que ja és demanar!), la parròquia era una de les que encara conserva part de l'arxiu parroquial. Tenia, doncs, un altre cap d'on poder estirar el fil. El mateix passà amb els matrimonis, en què, de vegades, consta si signaren capítols matrimonials i amb quin notari els signaren, a més del nom de la parròquia on es casaren.

Aquesta recerca durà gairebé mig any dedicat en exclusiva a aquest arxiu. En aquest arxiu hi ha altres fons interessants, com el Padró de Barcelona, però fa un parell d'anys no ens en permetien la consulta si no presentàvem documentació que ens acredités com a investigadors per a un treball d'una universitat o similar.

Amb totes les dades que havia aconseguit ja tenia per començar a 'atacar' un altre arxiu. El dubte era quin de tots ells era el que em permetria obtenir més dades en menys temps. La decisió fou fer una visita a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Això em feia una mica de respecte. La veritat és que cada nou arxiu que visitava em feia estar una mica neguitosa en no saber ben bé com funcionava. Per això, abans d'anar-hi, sempre que ha estat possible, he consultat la web dels arxius o fins i tot hi he trucat per demanar si en podia consultar els fons i 'temptejar' el terreny. També he quedat, en ocasions, amb altres genealogistes per anar a descobrir conjuntament algun arxiu. Em quedava més tranquil·la.

L'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona és una meravella. La sala de consulta es troba perfectament equipada, moderna, lluminosa i disposa d'una biblioteca força interessant. Per a poder consultar el fons notarial, cal omplir prèviament unes fitxes amb el nom i l'adreça, el motiu de la consulta i els noms dels notaris, les dates, el número de notari i el lligall. Per a trobar les dades del notari, s'han d'agafar els



*Llibres d'índex d'esposalles a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*

catàlegs de protocols editats per la Fundació Noguera (o també uns llistats impresos, pel que fa als notaris del segle XIX), cosa que ens permetrà d'omplir les fitxes. Ens hi permeten fer fotos digitals i també fan fotocòpies, sempre que l'estat dels llibres no ho desaconselli.

Una vegada vaig haver fet tot això, vaig tenir l'alegria de trobar quasi tot el que cercava i la fantàstica sorpresa que dins els mateixos testaments o capítols matrimonials, sovint hi havia referències del testament del pare, la mare o l'avi del testador, amb el nom del notari i la data exacta. I, vinga, a continuar una mica més! Sovint el notari amb qui han fet el testament és el mateix per a altres tipus de protocols i fins i tot per a altres membres de la família. Per tant, val la pena consultar tots els anys d'aquest notari.

També, com a tots els arxius que he consultat i que tenen fons notariaus, es conserven llibres de notaris de poblacions de fora de Barcelona. És convenient fer-hi una ullada per si hi ha cap poble que ens pugui interessar.

Tot i així, la recerca en aquest arxiu fou molt més curta, ja que em vaig adonar que sense el nom exacte del notari era impossible pretendre trobar res. Per tant, per a mi és un arxiu a què s'ha de recórrer en ocasions puntuals, a mesura que obtinguem informació que ens permeti saber el notari amb què se signaren els capítols o els testaments.

Tanmateix, val la pena consultar l'arxiver o algun dels seus ajudants que sempre es troben disposats a ajudar-nos.

Com que ja tenia moltes dates de matrimonis, vaig decidir anar a consultar l'Arxiu Diocesà de Barcelona (al bisbat). En arribar-hi, cal que escrivim el nom, la data i l'hora d'arribada en un llibre i després que omplim una fitxa amb les dades i la documentació que necessitem. S'hi poden fer fotocòpies i, segons el fons consultat, ens permeten de fer fotos digitals—cal, però, demanar-ho sempre abans—. Qualsevol dubte pot ser exposat a l'encarregat de la sala de consulta, que us atindrà molt amablement. Gràcies a la fantàstica tasca, realitzada fa temps, de classificar i ordenar alfabèticament i cronològica tots els expedients matrimonials, així com les dispenses apostòliques dels matrimonis que pertanyien a la Diòcesi de Barcelona, vaig aconseguir de manera relativament ràpida una gran quantitat d'expedients matrimonials i de dispenses.



De vegades, quan no hi ha manera de trobar un expedient, cal mirar les dispenses apostòliques i, possiblement, ens n'endurem una sorpresa.

La recerca a l'Arxiu Diocesà ens permet de consultar matrimonis des del segle XX fins a la darrerria de la primera meitat del segle XVII—tot i la desaparició dels expedients de força matrimonis que es troben classificats als calaixos—. Si es tracta de dispenses apostòliques, n'hi ha des del segle XV, però les dels primers segles són molt incompletes.

Quan s'acaba el recurs dels expedients i de les dispenses, classificats en calaixos, podem consultar la resta del fons dels diferents arxius parroquials que pertanyen a la diòcesi. Els uns pertanyen a les parròquies més antigues de la ciutat de Barcelona: Sant Just i Pastor—que només conservada una part microfilmada a la mateixa parròquia—, Santa Maria del Pi—el fons microfilmada es conserva a la mateixa parròquia—i Santa Maria del Mar—fons custodiat a l'Arxiu Diocesà, indexat i consultable—. També tenen un sol llibre de baptismes del 1619 al 1622 Nostra Senyora dels Àngels i Santa Maria de Gràcia (fons custodiat a l'Arxiu Diocesà, indexat i consultable); i d'altres a poblacions de la diòcesi. Algunes d'aquestes parròquies tenen els llibres en custòdia i unes altres (els que es conserven a la mateixa parròquia) els tenen microfilmats. Tenen dues màquines molt antigues per a la consulta dels microfilms. Si no tenim gaire sort, pot ser que l'arxiu de la parròquia que cerquem hagi estat destruït (guerres, incendis...); per a saber-ho, disposem d'un llibre on consta aquesta informació.

De vegades, hi ha errors que no han estat esmenats. Per exemple, tot i constar que, de la Parròquia de Sant Pere de les Puelles (de la ciutat de Barcelona), no en queda res, això no és cert.

L'arxiu parroquial de Sant Pere de les Puelles es conserva a la mateixa parròquia. Aquesta només obria dos dies a la setmana, a la tarda, un parell d'hores. Cal trucar-hi abans per a saber si hi haurà algú que ens permeti de consultar els llibres (que es conserven tancats amb clau dins un armari). El que recordo sobre el que tenen és el següent: un llibre de baptismes, que porta per títol *Parròquia de Sant Josep Oriol, 1765-1772*, resulta estar equivocat i són els baptismes de Sant Pere de les Puelles, amb índex (en falten els primers fulls, arrencats). Tanmateix, tenen indexats els baptismes del 1800 al 1850, i sense indexar del



*Espai de consulta a l'Arxiu Diocesà de Barcelona*

1850 al 1911, en diferents llibres i carpetes. Els matrimonis del 1800 al 1850 no disposen d'índex. No recordo si tenen els matrimonis del 1850 al 1900, però un dels llibres són entaulaments de baptismes i matrimonis del 1895 al 1942. En un altre trobem entaulaments de baptismes del 1749 al 1911 (però no us en feu il·lusions... no hi ha gairebé res). A la mateixa parròquia conserven alguns dels llibres de l'antiga parròquia de Sant Francesc (el que en queda): baptismes en diferents llibres del 1844 al 1953 i del 1864 al 1950. Com podem veure, tot plegat és una mica embolicat. Però val la pena!

Tornant a l'Arxiu Diocesà, si la recerca ens porta al segle XX, tant pel que fa a la ciutat de Barcelona com a les poblacions de la diòcesi, dins el mateix arxiu hem de passar a una altra saleta, on hi ha tots els llibres de matrimonis i baptismes des de l'any 1918 fins al 1935.

Tenint en compte que hem de tornar a quasi tots els arxius per tal de cercar noves troballes, segons com avancem en la investigació, no explicaré les anades i les vingudes que suposa tot plegat, una vegada i una altra, a tots els arxius que vaig comentant.

Estava desesperada perquè gran part dels meus avantpassats pertanyien a parròquies que lamentablement han 'perdut' els llibres parro-



quals (o fins i tot ha desaparegut la mateixa parròquia), com ara Sant Jaume, Sant Cugat del Rec, Sant Miquel. Aleshores, un bon company em comentà que a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (Casa de l'Ardiaca) es conservaven els llibres amb les defuncions de pràcticament totes les parròquies de Barcelona durant la Guerra del Francès (tot i que les dates no coincideixen exactament): Sant Just i Pastor, Sant Jaume, Sant Pere de les Puelles, Sant Miquel, Sant Cugat del Rec, Santa Maria del Pi, Santa Maria del Mar i la Catedral. Emocionada, me n'hi vaig anar. Com sempre que entrem dins un arxiu instal·lat en un edifici singular de la Barcelona històrica, en vaig quedar meravellada! A més, les instal·lacions interiors són fantàstiques. Hi ha l'inconvenient que no ens hi deixen pujar amb cap maletí, ni bossa, ni càmera digital (podem endur-nos-hi l'ordinador portàtil, la llibreta i l'estoig). Els hem de guardar en uns armariets situats a l'entrada i que funcionen amb 1 euro. Abans de pujar amb l'ascensor, hem de presentar el document d'identitat o bé la tarja d'investigador perquè en prenguin nota.

Una vegada arribem a la sala de consulta, hem de demanar el fons que ens interessa per a poder apuntar en una butlleta la documentació que volem consultar. Una vegada ho hem fet, els la lliurem juntament amb la tarja d'investigador o el document d'identitat, que ens tornaran quan en sortim.

Com que els fons per consultar són impressionants, en més d'una ocasió he necessitat l'ajuda de les encarregades de la sala, que sempre m'han atès amb molt d'interès i amabilitat. Pel que fa al fons que toca més a prop a la investigació genealògica (el de les defuncions de les parròquies de Barcelona), s'ha de demanar dins «Fons Municipal», 1 c-Consellers, el següent:

- 1 C—XVI – Guerres, i afegiu a cada butlleta un dels números següents:
- 302: Defuncions 1801-1811 de Sant Just, Sant Jaume, Sant Pere, Sant Miquel, Sant Cugat.
- 301: Defuncions 1801-1811 de Santa Maria del Pi.
- 300: Defuncions 1801-1811 de Santa Maria del Mar.
- 299: Defuncions 1801-1811 de la Catedral.
- 298: Defuncions 1813 (totes les parròquies en un sol llibre).

- 297: Defuncions 1812-1813 (totes les parròquies en un sol llibre).
- 290: Índex de testaments, donacions... per defunció 1800-1813.
- 289: Índex de testaments, donacions... no registrats 1813-1814.
- 288: Índex de testaments, donacions... 1800-1811.
- 287: Índex de testaments, donacions... 1799, 1810, 1812.
- 286: Índex de testaments, donacions... per defunció 1811-1814.  
Hi ha fulls solts de defuncions del 1813 de les parròquies del Pi, Santa Maria del Mar, Sant Just i Sant Miquel.
- 285: Processos verbals per dret de successió 1809-1813.  
(Advertiment: els llibres són d'una grandària descomunal.)

Són interessants molts altres fons (per exemple, el cadastre, els gremis, el notarial...), però de moment, a mi, no m'han aportat, genealògicament parlant, gaire informació.

Sense moure'm pràcticament de lloc, vaig anar a descobrir l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Actualment s'hi entra per la porta situada al carrer del Bisbe. Una vegada entrem a la Capella de Santa Lúcia, truquem a un dels timbres situats al costat de l'ascensor i diem que volem anar a l'arxiu. Ens obriran la porta i premem el botó on diu 'arxiu'. Una vegada arribem a la sala de consulta, hem d'apuntar el nom i l'adreça en un llibre situat a l'entrada. Hem d'agafar una fitxa, que caldrà omplir. En aquest arxiu, a més de consultar els llibres parroquials de la Catedral, és interessant sobretot (sempre des del punt de vista genealògic) pels llibres d'esposalles (de 1451 a 1905). Aquests llibres es troben en un armari al qual podem accedir lliurement, ja que són fotocòpies dels índex de tots els llibres d'esposalles. Una vegada hem trobat el que cerquem (sovint haurem de consultar molts llibres si no sabem la data exacta), a la fitxa hem d'apuntar el nom i la data, el motiu de la recerca (per exemple, genealogia), el fons consultat (en aquests cas, esposalles) i el llibre, que acostuma a ocupar uns tres anys (per exemple, LL-85; que correspon a 1649-1651). Ens hem d'apuntar a la llibreta (o el que portem) els números de les pàgines que haurem de cercar i on consta el cognom que cerquem. Si no sabem la data exacta però el cognom no és molt comú, estarem de sort. Però si no....



L'inconvenient d'aquest magnífic arxiu és que només s'hi poden consultar cinc llibres per dia. Això vol dir que hem de pensar molt bé quins llibres demanem i hem de tenir tota una estratègia!

Els índexs que ens poden donar més pistes són els dels segles x v i x v i (del 1481 a 1595), atès que hi consten el cognom de l'home i el de la dona. Els altres segles només hi consta el de l'home.

També hi ha un altre inconvenient: a mesura que anem retrocedint, comencem a trobar llibres cremats per la tinta i que es troben fora de consulta. Així i tot, i gràcies a l'amabilitat i bona predisposició del mossèn arxiver, si demanem que miri de prendre nota d'unes esposalles en concret, amb temps ens ho farà. Podem tenir sort i que sigui una de les pàgines que encara no s'hagin cremat. A més, hi ha un llibre en concret que ha desaparegut: el LL-87 (1653-1655).

Un dia pot passar que no hi hagi lloc a la sala, aleshores tindrem l'enorme satisfacció de passar a dins del cor de la mateixa Catedral, a l'*scriptorium*. És impressionant! De tota manera, sempre és millor que ens passi a l'estiu, perquè a l'hivern no ens podrem treure l'abric del fred que hi fa (tot i que sempre ens oferiran una estufa).

A més de les esposalles, també podem trobar altres fons interessants. Per exemple, el «Llibre de Parròquies Provisionals» de Barcelona. Hi consten baptismes (1822-1824), matrimonis (1823-1824) i defuncions (1823) de diferents parròquies, com ara Santa Anna, la Mercè o Sant Francesc.

Hi ha un altre fons, que de moment no he consultat, sobre les esposalles dels deganats de:

- el Vallès (divuit llibres—del 1541 al 1803—, anys saltats);
- Piera (deu llibres—del 1572 al 1831—, anys saltats);
- Penedès (divuit llibres—del 1536 al 1802—, anys saltats).

Sembla ser que les esposalles que surten en aquests llibres no consten en els llibres generals d'esposalles i a l'inrevés.

També he tingut la sort de poder consultar l'Arxiu Parroquial de Santa Maria del Pi. Aquest és obert a les tardes i té un fons impressionant. La seva arxivera ens donarà tota l'atenció i l'ajuda que puguem

necessitar. El fons, a més de testaments, capítols matrimonials i altra documentació, té:

- baptismes: anys 1522-1566, 1822-1824, 1874-1924...;
- matrimonis: anys 1590, 1599, 1650, 1682, 1683 i del 1690 endavant (tot i que hi ha algun any desaparegut, com ara el 1727, el 1826...);
- defuncions: de l'any 1390 endavant (sèrie completa!);
- comunions pasquals: anys 1693-1832.

També tenim l'immens Arxiu de la Corona d'Aragó. El seu sistema de control és similar al de l'Arxiu de la Ciutat, però encara és molt més vigilat. Tot i ser un arxiu magnífic, personalment no hi he aconseguit trobar documentació que, genealògicament parlant, em pugui aportar dades suficients per a tenir en compte. És cert que tenen un fons notarial de diferents poblacions i, aquí, podem tenir la sort de trobar-hi quelcom. De tota manera, hi podem trobar documentació per a ampliar informació d'una família, si aquesta tenia relació amb la noblesa o amb algun privilegi, concretament, els lligalls de proves per a ingressar a l'Orde Hospitaler de Sant Joan de Jerusalem. O podem intentar d'aconseguir informació per mitjà dels capbreus... Per a mi és força complicat!

A causa que una de les branques que investigava havia perdut una gran finca que havia estat a l'actual barri de Sant Gervasi i volia saber exactament on era, quines dimensions tenia i el perquè de la pèrdua, vaig decidir anar a l'Arxiu Municipal de Sarrià-Sant Gervasi. Aquest petit arxiu, situat en una magnífica torre, es troba cuidat i molt ben atès per la seva arxivera i l'ajudant. Entre molt diversa documentació, hi podem trobar padrons i passaports, llistats de quintes i un gran etcètera.

Però a més, tenen, com altres arxius municipals, els CD del Registre Civil del segle XIX de diferents antics municipis que avui formen part de Barcelona i que podem consultar a l'ordinador que tenen a la sala de consulta.

Gràcies a aquesta arxivera, vaig conèixer l'existència del «Registre d'Hipoteques», dins del qual es troba el «Centre d'Estudis Registrals de Catalunya». Aquí conserven un fons anomenat *Contaduría de hipotecas*



*por orden de fecha*, que són els llibres dels antics municipis que avui formen part de Barcelona, on consten les compres, les vendes i altres moviments de diferents finques d'aquests municipis. Per a poder accedir a aquest centre, s'ha de trucar prèviament per a concretar el dia de visita i, a més, s'ha de portar un petit escrit on expliquem quina consulta volem fer i els motius, a més de les nostres dades personals.

Alguns llibres comencen la segona meitat del *XVII* i d'altres al llarg del *XIX*. Tot i que no he trobat que hi hagués cap índex onomàstic—per tant, hem d'anar mirant full per full—, és prou interessant perquè, en cas de defunció del propietari, sempre hi consta el nom del notari amb qui féu testament i la data exacta. També vaig poder seguir els esforços que calgueren per a crear una gran finca que, a la fi, hagué de ser venuda de pressa i corrents per a evitar mals majors. Finalment, vaig poder saber què havia passat així com la situació exacta de la finca, en consultar diferents anys del notari amb qui havia testat el meu avantpassat (AHPB).

Ara ja només em queda fer referència a la utilitat d'Internet en els diferents fòrums de genealogia, on he aconseguit la col·laboració de molts companys, a part de fer-hi excel·lents coneixences.

No m'estendré amb la web coneguda popularment com la dels 'mormons'. Sempre és útil de fer la recerca tant per cognom com per població. De tota manera, cal comprovar el que hi trobem, atès que sovint hi ha errades. Però pot ser una ajuda per a situar-nos i començar, o continuar, la recerca.

També mitjançant Internet podem accedir a les treballadíssimes webs de dos arxius: l'Arxiu Diocesà de Girona i l'Arxiu Episcopal de Vic.

Dins la web de l'Arxiu Diocesà de Girona podem trobar dispenses matrimonials de persones que pertanyien a diferents poblacions d'aquesta diòcesi, així com altra mena d'informació. El millor, al menys per a mi, és començar per la 'recerca analítica': escriure el cognom que cerquem i anar seguint els consells que ens donin, i després accedir també a 'informació general', on també haurem de fer el mateix. Hi ha veritables sorpreses! Recomano escriure el cognom amb les possibles variacions.

L'inconvenient és que no s'hi fan recerques per encàrrec i qualsevol documentació que ens interessi només ens la donaran si hi anem personalment.

L'Arxiu Episcopal de Vic, tot i funcionar de manera diferent, disposa d'una tal quantitat d'informació, que hi podem trobar tot el que es refereix a les poblacions que hi pertanyen (o pertanyien). També és una bona pensada escriure el cognom que ens interessa a la casella de 'paraula clau' o bé la paraula 'genealogia' i derivats. D'aquesta manera vaig aconseguir descobrir que tenien informació genealògica d'una quantitat immensa de famílies més o menys importants de la zona. Així, vaig rebre, fa poc i per l'amabilitat i l'eficàcia del seu arxiver, els fulls amb l'ascendència de tres segles d'un dels meus avantpassats.

Per a finalitzar, he pensat que potser podia ser d'interès un petitíssim llistat de llibres que personalment he trobat interessants. Sorprenentment hi vaig trobar alguns dels meus avantpassats i, gràcies a això, vaig poder seguir alguna de les meves branques amb les quals no podia continuar.

A l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona vaig descobrir una sèrie de llibres amb la biografia d'alguns dels meus avantpassats (tot i que també hi són a altres arxius i biblioteques):



*Calaixos d'esmenes i disposicions apostòliques a l'Arxiu Diocesà de Barcelona*



—Josep F. RÀFOLS, *Diccionario biográfico de artistas de Cataluña*. Barcelona: Ed. Millà, 1951. 3 vol. (Reeditat per Edicions Catalanes SA [Barcelona: 1980].) Vidriers, canoners, serrallers, panyetaires, escultors etc. dels segles XVII, XVIII...

—Ramon CORTS, Joan GALTÉS i Albert MANENT (drs.), *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*. Barcelona: Ed. Claret - Generalitat de Catalunya, 1998-2001. 3 vol. Biografia de religiosos al llarg d'uns quants segles. Ens diu el nom de l'historiador que ha realitzat cada recerca i els fons consultats per a cada religió.

—Albert MANENT (dr.), *Diccionari dels catalans d'Amèrica*. diversos volums per ordre alfabètic. Barcelona: Comissió Amèrica i Catalunya (Generalitat de Catalunya), 1992. 4 vol. Biografia de catalans, tant religiosos com civils, que partiren cap a Amèrica al llarg dels segles.

—Ricard MARTÍ i MORALES, *Cataluña armería de los Borbones: Las armas y los armeros de Ripoll, Barcelona, Manresa, Igualada... de 1714 a 1794*. Barcelona: Ed. Salvatella, 2004. Amb índex onomàstic.

A l'Arxiu Històric de Protocols, els dos llibres on més directament podem trobar noms i dades d'avantpassats són (entre altres que segurament no he consultat, com els de l'historiador Jaume Codina):

—Manuel ARRANZ, *Mestres d'obres i fusters: La construcció a Barcelona en el segle XVIII*. Barcelona: Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona, 1991. Ordenats alfabèticament diferents mestres de cases, fusters, picapedrers o paletes relacionats amb la construcció i la seva biografia i carrera professional, així com les fonts consultades per a cada un d'ells.

—Josep M. CALBET i Jacint CORBELLA, *Diccionari biogràfic de metges catalans*. Barcelona: Rafael Dalmau - Fundació Salvador Vives Casajuana - Seminari Pere Mata (Universitat de Barcelona), 1981-1983. 3 vol. (A la portada consta «III Congrés d'Història de la Medicina Catalana (Lleida 1981)»; edició limitada i numerada.) Hi

podem trobar alguna referència, però des del meu punt de vista hi manquen personalitats destacades.